

YEREL HALKIN KÜLTÜREL MİRAS FARKINDALIĞI ve DENEYİMİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Araştırma Makalesi

Esmâ AKPİRİNÇ¹, Ali Rıza MANCI²

ÖZET

Bu çalışma, yerel halkın yaşadıkları kentte bulunan kültürel miras unsurlarına ilişkin farkındalık ve deneyim düzeylerini belirlemek amacıyla Aralık 2018- Mart 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Kolayda örnekleme yöntemiyle 401 katılımcıdan veriler elde edilmiştir. Veriler varyans eşitlik varsayımı için Levene testi ve normallik varsayımı için ShapiroWilk testi ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Ayrıca tek yönlü ANOVA ve bağımsız gruplar t-testi, Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıkları belirlemek için Tukey HSD testinden yararlanılmıştır. Farkındalık ve deneyim düzeylerinin cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, meslek, gelir düzeyleri ve yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, genel olarak yerel halkın yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu fakat düşük deneyimi olduğu görülmüştür. Ayrıca farkındalığın cinsiyet açısından değişkenlik gösterdiği fakat deneyimin tüm demografik değişkenler arasında anlamlı farklılığa sahip olduğu bulgulanmıştır. Tüm paydaşların iş birliği ile düzenlenen çalışmalara özellikle yerel halkın katılımının sağlanması önerilmiştir. Son olarak, farkındalık seviyesini yükseltebilmek amacıyla ilköğretim, lise ve üniversite düzeyinde eğitim alan öğrenciler için şehrin miras unsurlarına içeren dersler verilebilir. Gelecek çalışmalar için aynı konunun yerli turistler, ilk/ortaokul öğrencileri örnekleminde ele alınması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, farkındalık, deneyim, Şanlıurfa

JEL Sınıflama Kodları: Z30, Z32, Z39

CULTURAL HERITAGE AWARENESS AND EXPERIENCE OF RESIDENTS: AN EXAMPLE OF ŞANLIURFA

ABSTRACT

This study was conducted between December 2018 and March 2019 in order to determine the level of awareness and experience of local people regarding the cultural heritage elements in the city where they live. Data were obtained from 401 participants by convenience sampling method. Data were analyzed statistically by Levene test for variance equation assumption and ShapiroWilk test for normality assumption. In addition, one-way ANOVA and independent groups t-test, Kruskal Wallis H test and Mann Whitney U test were used. Tukey HSD test was used to determine the differences between the groups. Whether the awareness and experience levels differ significantly according to

¹ Bilim Uzmanı, Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, esma6319@gmail.com, orcid.org/0000-0001-5502-7380

² Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, Konaklama İşletmeciliği Bölümü, armanci@harran.edu.tr, orcid.org/0000-0003-4618-5891

“Akpirinç E., Mancı A. R. (2019). Yerel Halkın Kültürel Miras Farkındalığı ve Deneyimi: Şanlıurfa Örneği, *International Journal of Contemporary Tourism Research*, Vol 3: No: 2, p.245-258, doi: 10.30625/ijctr.647631”

Makale Gönderim Tarihi: 17.11.2019

Kabul Tarihi: 26.12.2019

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Ali Rıza MANCI danışmanlığında Esmâ AKPİRİNÇ tarafından yazılan ve Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

gender, education, marital status, occupation, income levels and age variables was tried to be examined. According to the findings, it was observed that local people generally had high awareness level but had low experience. In addition, it was found that awareness varies in terms of gender but experience has a significant difference between all demographic variables. In order to have conscious awareness and experience, It has been proposed to ensure the participation of local people in the studies organized in cooperation with all stakeholders. Finally, in order to raise awareness, primary school, high school and university level education can be given to students with heritage elements of the city. For future studies, it is suggested that the same issue should be considered in the sample of local tourists and primary / secondary school students.

Key Words: Cultural heritage, awareness, experience, Şanlıurfa

JEL Clasification Codes: Z30, Z32, Z39

GİRİŞ

Kültürel mirası anlamlandırmak için öncelikle kültürü tanımlamak gerekir. Kavrama ilişkin çeşitli yaklaşımlar ve çok sayıda farklı tanım olmasına rağmen kültürü genel olarak ve kısaca şöyle tanımlayabiliriz: kültür; “İnsanlığın doğa ile olan mücadelesindeki tüm maddi ve manevi kazanımlardır” (Avcıkurt, 2015). Yaşam biçiminin sonraki kuşaklara aktarılmasıyla ortaya çıkan “miras” kavramıyla birleşince yeni bir kavram olan “kültürel miras” ortaya çıkmıştır. Kültürel miras “*bir kültüre ait olan*” değerler bütünüdür (Kurtar ve Somuncu, 2013).

Kültürel miras, “geçmişten miras alınan ve farklı nedenlerle geleceğe miras bırakılmak istenen, fiziksel olarak var olan ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eserler ile bir topluma ait değerler bütünü” şeklinde de tanımlanmaktadır (Can, 2009). UNESCO ise “daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan eserler, dil, kültür gibi yaşanmışlıklardan günümüze kalanlara verilen genel bir isimdir” tanımıyla karşımıza çıkmaktadır (UNESCO, 1972).

Kültür ve kültürel miras toplumlara ait geçmiş taşıyıcı; kültürü yansıtan eserler geçmişin soyut ve somut tanıkları olarak ortaya çıkış tarihleri hakkında da bilgi vermektedir. Toplamların kültürel mirasını koruması, kendi tarihini koruması demektir (Akay, 2006). Buradan hareketle, bir toplum ancak kültürel varlığa sahip çıkarsa orada kültürel mirastan söz edilebilir. Kültürel varlıkların sürdürülebilirliğinin sağlanması ve korunması, toplum tarafından fark edilmesi ve bununla beraber deneyimlenmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için kamu kurumlarının oynayacağı rol de önemli görülmektedir (Tören, Kozak ve Demiral, 2012).

Yerel halkın kültürel mirasın korunması ve yaşatılması konusunda yeterince bilinçli olmadığına, kültürel miras zarar görebilir ve yok olmakla karşı karşıya kalabilir (UNESCO, 1972). Bu nedenle toplumda kültürel miras bilinci oluşturmak yukarıda bahsedilen sorunların ortadan kalkmasının başlangıcı olabilecektir. Kültürel mirası korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarabilmenin en kısa yolu mirasın farkında olmak ve ona sahip çıkmaktan geçer denilmektedir (Akkuş, Karaca ve Polat, 2015).

Bu çalışma yerel halkın kültürel miras varlıklarına ilişkin farkındalıkları ve sahip oldukları deneyimleri ölçmek amacıyla yapılmıştır. Literatürde Şanlıurfa örneğinde, yerel halkın kültürel miras unsurlarına ilişkin farkındalık ve deneyim düzeyine ait yapılmış bir çalışmanın eksikliği araştırmanın gerekliliğini ve önemini ortaya çıkarmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Son yıllarda kültürel miras turizmi alanında çalışmalar gittikçe artan bir ivme kazanmıştır. Turizmi dört mevsime yayma hedefinde olan destinasyonlar için bu turizm çeşidi ön plana çıkmıştır. Muhtelif araştırmalar kültürel miras turizminin çeşitli boyutlarını konu edinmişlerdir. Birçok çalışma incelendiğinde, ortak noktalarının yüksek farkındalık ve deneyim düzeyi ile kültürel miras arasında güçlü bir ilişki olduğu kuramını temel aldıkları görülmektedir. Örneğin Uslu ve Kiper (2006) çalışmalarında, turizmin kültürel miras üzerine etkilerini Beypazarı/Ankara yerel halkın farkındalığı bağlamında araştırmışlardır. Aynı pencereden Çetin (2010), araştırmasında tarama yöntemiyle Cumalıkızık köyü halkının, kültürel miras, kültürel turizm ve turizme dair görüşleri değerlendirmiştir. Keza Okuyucu ve Somuncu (2012), Osmaneli ilçe merkezinde yerel halkın, kültürel mirasın korunması ve turizm

amaçlı kullanılmasında algı ve tutumlarını değerlendirmiştir. Yerel halkın alandaki kültürel mirasın korunması ve turizmin gelişmesi konusunda olumlu görüşe sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Çoban (2014) Mardin’de yaşayan yetişkinlerin kentin tarihi ve kültürel mirasını tanıma, tanıtmaya ve koruma yönündeki bilinçlilik durumunu ölçmeyi amaçladığı çalışmada; halkın tarihi yerleri algılama, deneyimleme düzeyinin iyi olduğu, ancak ilin mimarisi ve sanatında etkili olan kültürler konusunda ve tarihi ören yerleri gezmeden önce hakkında bilgi edinme çabasının orta düzeylerde olduğu saptamıştır.

Vatan ve Zengin (2015), yerel halk kültürel mirasın ne kadar farkında olsa da ilçedeki turizm potansiyelinin yeterli derecede kullanılmadığı yargısına varmışlardır. Ayrıca yerel halkın, turizmin ekonomik, fiziksel ve sosyolojik açıdan çevreye olumlu katkısının büyük olacağını düşündüğünü ileri sürmüşlerdir. Kurtar ve Somuncu (2013) ise, kentsel kültürel miras yönetimi ve rekreasyonla ilişkisini Ankara-Hamamönü örneğinde betimlemiş olup; kentlerdeki kültürel mirasın sürdürülebilir yönetimi hem kentsel kültürel mirasın korunması hem de sözü edilen varlıkların turizm ve rekreasyon bakımından kentsel çekicilikler arasında yer almasını sağlaması nedeniyle oldukça önemli bir konu olduğunu bildirmiştir.

Yerel halk araştırmaların yanı sıra öğrencileri örneklem olarak seçen çalışmalara da rastlanmaktadır. Dinç, Erdil ve Keçe (2011), Uşak Üniversitesi’nde lisans eğitimine devam eden öğrencilerin öğrenim gördükleri kentte bulunan tarihi kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşadıkları ilin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi düzeyleri ortalamasının biraz üzerinde olup, bilgi ve farkındalıklarının ise ters orantıda olduğu saptamışlardır. Tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi düzeyi cinsiyete göre farklılık gösterirken, öğrenim görülen bölümler arasında da değişkenlik göstermekte olduğunu; eğitim ve öğretim programlarına tarihi ve kültürel eserleri konu alan dersler ve gençler için de bu konuları içeren oryantasyon programlarına yer verilmesi önerilerinde bulunmuşlardır.

Arıkan (2012), ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeylerini ve tutumları bazı değişkenler ile incelemeyi amaçlamıştır. Öğrencilerin kültürel mirasa yönelik başarılarının orta düzeyde, tutumlarının ise olumlu olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda kültürel mirasa yönelik tutum ile başarının pozitif yönlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Çetin, Karakuş ve Aksoy (2012), yabancı öğrencilerin turizm algısını ölçerken yabancı uyruklu öğrencilerin algı düzeyleri; cinsiyet, ailenin gelir durumu ve mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Ateş (2013), Edirne ilindeki ortaöğretim öğrencilerinin, yaşadıkları şehrin turizm fonksiyonlarını, güçlü ve zayıf yönleri, sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel açıdan etkileri ile turizmin gelişimi için yapılması gereken adımlar konusunda görüş ve farkındalıklarının belirlenmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin çoğunun Edirne’de turizmin gelişimi için, ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel etkiler açısından olumlu düşündükleri anlaşılmıştır. Turizmin şehre getireceği avantajlardan daha fazla yararlanmak adına daha fazla tanıtım, yatırım ve eğitim alanlarında yeterli çalışmaların yapılması gerektiği konusuna vurgu yapmıştır.

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin doğal ve kültürel turizme ait değerlerin bilgi ve farkındalık düzeylerini belirleyen bir çalışmada cinsiyet ve bölüme göre anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı saptanmıştır (Çetin ve Gürgil, 2014). Ablak, Dikmenli ve Çetin (2014), araştırma kapsamında eğitim fakültesi ve sosyal bilimler fakültesi öğrencilerinin Kırşehir’de yer alan tarihi ve kültürel turizm değerleri hakkında farkındalıklarının farklı değişkenlerle belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; söz konusu fakülteler arasında ve kendi içinde sınıflar arasında anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmüştür.

Akkuş, Karaca ve Polat (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin Sivas’ın doğal ve kültürel mirasına ilişkin farkındalık ve deneyim düzeylerinin belirlemek amacıyla Sivas’lı olup üst sınıflarda ve turizm okuyan öğrencilerin diğerlerine göre doğal ve kültürel miras hakkında daha bilgili ve deneyimli oldukları tespit edilmiştir.

Fakat Sivas'lı olmayıp turizm bölümünde ve üst sınıflarda okuyan öğrencilerin şehrin en önemli unsurlarının farkında olmadığını daha da düşündürücü olanın Sivaslı sınıf arkadaşlarının yaşadıkları şehrin miras unsurları hakkında ilgi seviyelerinin yeterli olmadığı ve araştırma sonucunda, şehrin doğal ve kültürel mirası önce yerli halkın miras unsurlarının farkında olması ve deneyimin yaşatılması hususunda önerilerinde bulunmuştur.

Çalışmaların ortak özelliği halen öğrenim görmekte olan öğrencilerin ve yerel halkın kültürel miras farkındalık düzeylerinin yükseltilmesi sonucu korunarak gelecek nesillere kolaylıkla aktarılacağına dayandırılmasıdır. Kurama göre, genç kuşakların kültürel miras unsurlarını sahiplenmesi, deneyimlemesi ve sürdürülebilirliği sağlamada etkili bir yöntemdir. Hatta toplum tarafından sahiplenilmeyen varlıkların kötü kullanım sebebiyle yok olacağı ya da tahrip edilebileceği (Yılmaz Karaca vd., 2017) üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda Aşık, Özel ve Korzay (2016), Öğrenci farkındalığının artmasına destek olarak; kültürel mirasın sürdürülebilirlik açısından farklı disiplinlerde eğitim çalışmalarının yapılması gerekliliğini, bilinçli yapılan alan deneyimlerinin öneminden bahsetmişlerdir.

Köroğlu, Ulusoy ve Avcıkurt (2018), turizm rehberliği alanında eğitim gören öğrencilerin kültürel miras kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerden metafor üretmesi istenmiş ve bunun üzerinden metafor yorumlamaya gidilmiştir. Araştırma sonucunda kültürel miras kavramına ilişkin en fazla "hazine" metaforunun üretildiği saptanmıştır.

Son olarak, Mancı'nın (2019) çalışmasında, öğrencilerin bölümlerinin, kişisel gelirlerinin ve memleketlerinin farkındalık ve deneyim düzeyinde farklı etki gösterdiği görülmüştür. Yerel yönetimlerin destek ve çalışmaları ile öğrencilere mekanların da deneyimlenebilmesinin sağlanabilmesi ve yeni çalışmalar için önerilerde bulunmuştur. Bu çalışmada ise, kültürel miras farkındalığının ve deneyimin yerel halkın demografik özelliklerine göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki hipotezler sınanmak için ileri sürülmüştür.

H.1.a: Kültürel miras farkındalığı eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.1.b: Kültürel miras farkındalığı sahip olunan mesleğe göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.1.c: Kültürel miras farkındalığı kişisel gelir gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.1.d: Kültürel miras farkındalığı cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.1.e: Kültürel miras farkındalığı medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.1.f: Kültürel miras farkındalığı yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir.

H.2.a: Kültürel miras deneyimi eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.2.b: Kültürel miras deneyimi sahip olunan mesleğe göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.2.c: Kültürel miras deneyimi kişisel gelir gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.2.d: Kültürel miras deneyimi cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.2.e: Kültürel miras deneyimi medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir.

H.2.f: Kültürel miras deneyimi yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Yerel halkın kültürel miras unsurlarına yönelik farkındalık ve deneyim düzeylerinin belirlenmesi çalışmanın amacıdır. Kültürel miras unsurlarının gelecek nesillere aktarımı, sürdürülebilirlik, koruma- kullanma dengesi yerel halkın faal katılımıyla mümkündür. Çalışmaya bu sebeple ihtiyaç duyulmuştur. Yerel halkın farkındalık ve deneyim düzeyini tespit etmek, konu ile ilgili bütün paydaşlara yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

Anket formu literatür taramasını takiben Akkuş vd., (2015)'nin çalışmalarından Şanlıurfa'ya uyarlanarak hazırlanmıştır. 3 bölümden oluşan anketin birinci bölümünde katılımcıların, demografik özellikleri (cinsiyet, medeni durum, yaş aralıkları, eğitim durumu, aylık gelir) sorgulanmıştır. İkinci bölümde, yerel halkın kültürel mirasa ilişkin farkındalık düzeylerini belirlemek için oluşturulan maddeler Şanlıurfa Kültür, Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı tarafından hazırlanan Şanlıurfa Kültür ve Turizm Varlıkları

(2017) kitabından yararlanılarak hazırlanmıştır. 28 maddeden oluşan ifadeler katılımcıların Şanlıurfa'da yer alan kültürel varlıklar hakkındaki farkındalıklarını ölçmeye yöneliktir. 3'lü Likert tipi ölçek (1- Bilmiyorum, 2- Az çok biliyorum, 3- Biliyorum) tarzında kullanılmıştır. Üçüncü bölüm ise katılımcıların Şanlıurfa'da yer alan kültürel varlıkları (1- Gitmedim, 2- Ara sıra giderim 3- Gittim) ne sıklıkta ziyaret ettiklerini belirlemeye yöneliktir.

Çalışmanın ana materyalini 234' ü erkek, 167'si kadın olmak üzere toplam 401 kişi ile yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Şanlıurfa Merkez nüfusunu 2018 yılına göre 788, 956 kişi oluşturmaktadır. Buna göre %95 güven aralığında, %5 hata payı öngörülerek aşağıdaki formül yardımıyla örneklem sayısı hesaplanmıştır. Buna göre,

$$n = \frac{N t^2 p q}{d^2(N - 1) + t^2 p q}$$

N= Evren sayısı 788, 956; n= Hesaplanacak örneklem sayısı; p= İncelenecek olayın görülüş sıklığı 0,5; q= İncelenecek olayın görülme sıklığı (1-p) 0,5; t= t tablosu değeri 1,96; d= sapma payı olarak simgelenmiştir. Formül hesaplandığında 384 sayısına ulaşılmaktadır. Anket uygulaması 24 Aralık-2 Mart 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 24.0 paket programı kullanılmıştır. Veriler varyans eşitlik varsayımı için Levene testi ve normallik varsayımı için ShapiroWilk testi ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Varsayımların sağlandığı (p>0.05) hipotezlerde parametrik istatistik metotlar (tek yönlü ANOVA ve bağımsız gruplar t-testi), sağlanmadığı (p<0.05) hipotezlerde ise parametrik olmayan istatistik metotlar (Kruskal Wallis H testi ve Mann Whitney U testi) kullanılmıştır (Özdamar, 2003). Gruplar arası farklılıkları belirlemek için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Veriler n, min, maks, ortalama, standart sapma, standart hata olarak sunulmuştur. Tüm testlerde önem derecesi p<0.05'te hesaplanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada yerel halkın yaşadıkları kentte bulunan kültürel miras unsurlarına ilişkin farkındalık ve deneyim düzeylerini belirlemek amacıyla 401 katılımcıdan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Katılımcılara yöneltilen ifadeler

için güvenilirlik analizi Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Farkındalık ve deneyim ölçeğine ait Cronbach's Alpha katsayıları sırasıyla 0,884 ve 0,863 olup ölçeklerin güvenilirliği oldukça yüksek olarak belirlenmiştir (Kalaycı, 2016).

Tablo 1: SPSS programına aktarılan verilerin güvenilirlik katsayıları

Ölçek	Cronbach's Alpha	İfade sayısı
Farkındalık	0,884	28
Deneyim	0,863	28

Katılımcıların 167'si kadın 234'ü erkektir. Yaş aralığı beklendiği gibi %46,1 ile 18-25 yaş arası yoğunlaşmıştır. Katılımcıların eğitim durumu %37,2 ve 149 kişi ile lisans grubu oluşturmaktadır. %32,7 öğrenciler en yüksek katılımcıları oluştururken, %3 ile emekliler en düşük orana sahiptir. Katılımcıları %58,6'sı bekarlar oluşturmaktadır. Aylık gelir 2000 TL ve altı gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcılara ait demografik bilgiler

Bilgiler	Gruplar	Sayı	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	234	58,4
	Kadın	167	41,6
Yaşınız	18-25	185	46,1
	26-35	115	28,7
	36-45	57	14,2
	46-55	29	7,2
	56-65	10	2,5
	65 ve üzeri	5	1,2
Eğitim durumu	İlköğretim	62	15,5
	Lise	124	30,9
	MYO	41	10,2
	Lisans	149	37,2
	Lisansüstü	25	6,2
Meslek	Emekli	12	3
	İşçi	38	9,5
	Memur	60	15
	Esnaf	42	10,5

	Öğrenci	131	32,7
	Ev Hanımı	32	8
	Serbest Meslek	32	8
	Diğer	54	13,5
Medeni durumu	Evli	166	41,4
	Bekar	235	58,6
Aylık gelir	1000 ve Altı	165	41,1
	1001-2000	85	21,2
	2001-3000	64	16
	3001-4000	36	9
	4001-5000	37	9,2
	5001-6000	3	0,7
	6001 ve Üzeri	11	2,7

Katılımcıların farkındalık ve deneyimlerinin aritmetik ortalaması 1 ile 1.75 arası düşük, 1.76 2.25 orta, 2.26 ve üstü yüksek farkındalık ve deneyim düzeyi şeklinde yorumlandığında, Farkındalık ölçeği için; Nevaliçori, Soğmatar, Reji kilisesi (Aziz Petrus ve Aziz Paulus kilisesi), Selahattin Eyyubi Camii (Aziz Johannes Prodromos Addai Kilisesi), Fırfırlı camii (Oniki Havari Kilisesi, Aziz Havariler Kilisesi), Feyzullah efendi konağı (Halfeti'den taşınan konak), Tarihi konaklar (Hacıkamil konağı, Akçarlar evi, Şair Sakıb'ın köşkü), Tarihi çeşmeler (Emencekzade, Hekim Dede, Firuzbey) düşük; Harran harabeleri, Şuayp antik şehri, Haleplibahçe Kızılkoyun kaya mezarları, Şanlıurfa kalesi-Damlacık dağı kaya mezarları Hamamlar (Eski arasa, Cincıklı, Sultan, serçe), Viranşehir Eyyüb Nebi orta; Göbeklitepe, Balıklıgöl, Halepli bahçe mozaikleri, Şanlıurfa

arkeoloji müzesi, Hz. Eyyüb mağarası, Tarihi camiler (Halil'ür rahman, Ulucami Rızvaniye, Hasan padişah, dergah camii), Şanlıurfa kapalı çarşı, tarihi çarşılar (Bakırcılar, Bedesten, Kınacı, Mevlevihane), tarihi Urfa sokakları, eski evler ve kabaltılar, tarihi meydanlar (Haşimiye, yıldız, Arap, topçu, Ellisekiz, Samsat, Su meydanı), Urfa hanları (gümrük han, Barutçu hanı), tarihi kale ve surlar (Urfa kalesi, Bey kapısı, Harran kapısı), Halfeti, Birecik kelaynak yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğu gözlenmiştir.

Deneyim ölçeği için; Göbeklitepe, Harran harabeleri, Nevaliçori kazısı, Soğmatar antik şehri, Şuayp antik şehri, Haleplibahçe Kızılkoyun kaya mezarları, Reji kilisesi (Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi), Selahattin Eyyubi Camii (Aziz Johannes Prodromos Addai Kilisesi), Fırfırlı camii (Oniki Havari Kilisesi, Aziz Havariler Kilisesi), Feyzullah efendi konağı (Halfeti'den taşınan konak), Tarihi konaklar (Hacı Kamil konağı, Akçarlar evi, Şair Sakıb'ın köşkü), Tarihi çeşmeler (Emencekzade, Hekim dede, Firuzbey), Viranşehir Eyyüb Nebi düşük; Halepli bahçe mozaikleri, Şanlıurfa arkeoloji müzesi, Hz. Eyyub mağarası, Tarihi camiler (Halil'ür rahman, Ulucami, Rızvaniye, Hasan padişah, Dergâh camii), Urfa hanları (Gümrükhan, Barutçu hanı), Hamam (eski arasa, Cincıklı, sultan, serçe), tarihi kale ve surlar (Urfa kalesi, Bey kapısı, Harran kapısı), Halfeti, Birecik Kelaynak orta; Balıklıgöl, Şanlıurfa kapalı çarşı, Tarihi çarşılar (Bakırcılar, Bedesten, Kınacı, Mevlevihane), Tarihi Urfa sokakları, eski evler ve kabaltılar, Tarihi meydanlar (Haşimiye, Yıldız, Arap, Topçu, Ellisekiz, Samsat, Su meydanı) yüksek deneyim düzeyine sahiptir (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların farkındalık ve deneyim düzeylerine ait ortalama, standart sapma değerleri

Maddeler	Farkındalık		Deneyim	
	Ortalama	Standart sapma	Ortalama	Standart sapma
Göbeklitepe	2,35	0,786	1,65	0,720
Balıklıgöl	2,75	0,603	2,58	0,636
Harran harabeleri	2,14	0,862	1,68	0,738
Nevali çori kazısı	1,53	0,797	1,36	0,708
Soğmatar antik şehri	1,55	0,817	1,34	0,662

Şuayp antik şehri	1,80	0,860	1,42	0,693
Halepli bahçe mozaikleri	2,26	0,832	1,83	0,767
Haleplibahçe Kızılkoyun kaya mezarları	2,03	0,883	1,72	0,754
Şanlıurfa kalesi-Damlacık dağı kaya mezarları	2,06	0,916	1,76	0,743
Şanlıurfa arkeoloji müzesi	2,29	0,830	1,87	0,742
Hız. Eyyub mağarası	2,50	0,765	2,10	0,731
Reji kilisesi	1,56	0,810	1,46	0,710
Selahattin Eyyubi Camii	1,74	0,875	1,50	0,722
Tarihi camiler	2,32	0,830	2,04	0,794
Fırfırlı camii	1,73	0,873	1,56	0,779
Şanlıurfa kapalı çarşı	2,64	0,682	2,42	0,662
Tarihi çarşılar	2,58	0,714	2,31	0,729
Tarihi Urfa sokakları, eski evler ve kabaltılar,	2,53	0,728	2,28	0,697
Tarihi meydanlar	2,61	0,678	2,37	0,696
Urfa hanları	2,42	0,802	2,04	0,780
Fezullah efendi konağı	1,53	0,803	1,34	0,657
Tarihi konaklar	1,74	0,848	1,48	0,738
Tarihi çeşmeler	1,70	0,855	1,50	0,739
Tarihi kale ve surlar	2,46	0,771	2,14	0,741
Halfeti	2,43	0,762	1,90	0,707
Birecik kelaynak	2,35	0,815	1,82	0,725
Viranşehir Eyyüb Nebi	2,08	0,901	1,62	0,712

İleri sürülen hipotezlerin sınanmasıyla elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir. H.1.a: Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans

analizine göre %5 hata düzeyinde katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4: Katılımcıların eğitim düzeylerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

Eğitim durumu	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Standart s.	Standart h.	
İlköğretim	Farkındalık	62	2.14	1.21	2.82	0.37	0.05
Lise	Farkındalık	124	2.11	1.11	3.00	0.42	0.04
MYO	Farkındalık	41	2.17	1.50	2.93	0.37	0.06
Lisans	Farkındalık	149	2.14	1.07	3.00	0.40	0.03
Lisansüstü	Farkındalık	25	2.14	1.50	3.00	0.40	0.08

H.1.b. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, sahip olunan mesleğe göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre, %5 hata düzeyinde

katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin doğal ve kültürel miras farkındalığı, mesleklere göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 5: Katılımcıların mesleklerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

Meslek	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Standart S.	Standart H
Emekli	Farkındalık 12	2.06	1.71	2.86	0.33	0.10
İşçi	Farkındalık 38	2.05	1.36	2.79	0.36	0.06
Memur	Farkındalık 60	2.13	1.11	3.00	0.45	0.06
Esnaf	Farkındalık 42	2.22	1.54	3.00	0.35	0.05
Öğrenci	Farkındalık 131	2.12	1.07	3.00	0.39	0.03
Ev Hanımı	Farkındalık 32	2.06	1.21	2.79	0.40	0.07
Serbest Meslek	Farkındalık 32	2.13	1.64	2.75	0.29	0.05
Diğer	Farkındalık 54	2.22	1.07	3.00	0.49	0.07

H.1.c. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, kişisel gelir gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre %5 hata düzeyinde

katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin doğal ve kültürel miras farkındalığı, gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 6: Katılımcıların gelirlerine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

Aylık Gelir	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Standart Sapma	Standart Hata
1000 ve altı	Farkındalık 165	2.13	1.11	3.00	0.35	0.03
1001-2000	Farkındalık 85	2.04	1.07	3.00	0.41	0.04
2001-3000	Farkındalık 64	2.18	1.21	3.00	0.39	0.05
3001-4000	Farkındalık 36	2.17	1.07	2.93	0.48	0.08
4001-5000	Farkındalık 37	2.25	1.57	3.00	0.41	0.07
5001-6000	Farkındalık 3	2.46	2.11	2.68	0.31	0.18
6001 ve Üzeri	Farkındalık 11	2.00	1.43	2.79	0.51	0.15

H.2.d. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, cinsiyete göre ortalamaları karşılaştıran bağımsız t-testi

uygulandı. Farkındalık için Erkekler (ort=2.14, ss=.39, n=234) ile kadınlar (ort=2.12, ss=.41, n=167) arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür; $t(399) = .416, p>0.05$.

Tablo 7: Cinsiyete ait ortalama, standart sapma değerleri

Cinsiyet	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Standart S.	Standart h.	sd	t	p
Erkek	Farkındalık 234	2.14	1.11	3.00	0.39	0.03	99	.416	.667
Kadın	Farkındalık 167	2.12	1.07	3.00	0.41	0.03			

H.2.e. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel farkındalığı, medeni duruma göre ortalamaları karşılaştıran bağımsız t-

testi uygulandı. Farkındalık için evli bireyler (ort=2.14, ss=.39, n=166) ile bekar bireyler (ort=2.13, ss=.40, n=235) arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür; $t(399)=.199$, $p>0.05$.

Tablo 8: Medeni duruma ait ortalama, standart sapma değerleri

Medeni durum	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Standart S.	Standart H.	sd	t	p
Evli	Farkındalık 166	2.14	1.21	3.00	0.39	0.03	399	.199	.842
Bekar	Farkındalık 235	2.13	1.07	3.00	0.40	0.03			

H.2.f. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre %5 hata düzeyinde katılımcıların

Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras farkındalığı, yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$).

Tablo 9: Yaş gruplarına ait ortalama, standart sapma değerleri

Yaş	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Standart Sapma	Standart Hata
18-25	Farkındalık 185	2.12	1.07	3.00	.39	.03
26-35	Farkındalık 115	2.16	1.11	3.00	.42	.04
36-45	Farkındalık 57	2.04	1.21	3.00	.37	.05
46-55	Farkındalık 29	2.24	1.68	2.71	.35	.06
56-65	Farkındalık 10	2.41	1.96	2.93	.36	.12
66+	Farkındalık 5	1.98	1.71	2.32	.25	.11

Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre, katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, yaş grupları açısından 56-65 yaşlar arası en yüksek; 66 ve üzeri yaş en düşük etkiyi gösterdiği gözlemlenmiştir ($p<0.05$).

46-55	29	2.2401	AB
56-65	10	2.4071	A
66+	5	1.98	B

Tablo 10: Yaş gruplarına ait ortalamalar

Yaşlar	N	Ortalama	
18-25	185	2.1185	AB
26-35	115	2.1634	AB
36-45	57	2.0401	AB

H.3.a. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre %5 hata düzeyinde katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$).

Tablo 11: Miras deneyimi eğitim düzeyine ait ortalama, standart sapma değerleri

			N	Minimum	Maximum	Ortalama	SS	SH
Eğitim Durumu	İlköğretim	Deneyim	62	1,07	2,50	1,80	,28	,04
	Lise	Deneyim	124	1,04	2,75	1,75	,36	,03
	MYO	Deneyim	41	1,32	2,89	2,00	,36	,06
	Lisans	Deneyim	149	1,11	2,64	1,82	,32	,03
	Lisansüstü	Deneyim	25	1,43	2,71	1,91	,28	,06

Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre, katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, eğitim düzeyi açısından MYO en yüksek, lise, ilköğretim ve lisans aynı olup en düşük etkiyi gösterdiği gözlemlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 12: Eğitim düzeyine ait ortalama

Eğitim durumu	N	Ortalama	Grup
Lise	124	1,7537	B
İlköğretim	62	1,8047	B
Lisans	149	1,8159	B

Lisansüstü	25	1,9086	AB
MYO	41	1,9956	A

H.3.b. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, sahip olunan mesleğe göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre %5 hata düzeyinde istatistik olarak katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, sahip olunan mesleğe göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$).

Tablo 13: Miras deneyimi mesleğe ait ortalama, standart sapma değerleri

Meslek	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standard sapma	S hata
Emekli	Deneyim	12	1,43	2,57	1,93	,28 ,08
İşçi	Deneyim	38	1,29	2,75	1,84	,34 ,06
Memur	Deneyim	60	1,32	2,89	1,93	,31 ,04
Esnaf	Deneyim	42	1,18	2,50	1,86	,27 ,04
Öğrenci	Deneyim	131	1,04	2,64	1,76	,35 ,03
Ev Hanımı	Deneyim	32	1,07	2,25	1,68	,31 ,06
Serbest Meslek	Deneyim	32	1,36	2,61	1,83	,31 ,05
Diğer	Deneyim	54	1,14	2,71	1,85	,35 ,05

Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre, katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, sahip olunan meslek açısından memur ve emekli aynı olup en yüksek; ev hanımı en düşük etkiyi gösterdiği gözlemlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 14: Meslek gruplarına ait ortalamalar

Meslek	N	Ortalama	Gruplama
Ev Hanımı	32	1,68	B

Öğrenci	131	1,76	AB
Serbest Meslek	32	1,83	AB
İşçi	38	1,84	AB
Diğer	54	1,85	AB
Esnaf	42	1,86	AB
Emekli	12	1,93	A
Memur	60	1,93	A

H.3.c. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi kişisel gelir gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre %5 hata düzeyinde

istatistiki olarak katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin doğal ve kültürel miras deneyimi, kişisel gelir gruplarına göre güçlü derecede anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.05$).

Tablo 15: Miras deneyimi kişisel gelir gruplarına ait ortalama, standart sapma değerleri

Aylık gelir	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	
1000 ve Altı	Deneyim	165	1,04	2,71	1,70	0,32	0,03
1001-2000	Deneyim	85	1,04	2,75	1,92	0,33	0,04
2001-3000	Deneyim	64	1,29	2,71	1,93	0,33	0,04
3001-4000	Deneyim	36	1,43	2,89	1,91	0,33	0,06
4001-5000	Deneyim	37	1,21	2,29	1,85	0,23	0,04
5001-6000	Deneyim	3	1,71	2,11	1,92	0,20	0,11
6001 ve üzeri	Deneyim	11	1,36	2,36	1,81	0,37	0,11

Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre, katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, kişisel gelir grupları açısından 2001-300, 1001-2000 ve 3001-4000 arası aynı olup en yüksek; 1000 ve altı en düşük etkiyi gösterdiği gözlemlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 16: Kişisel gelir gruplarına ait ortalamalar

Aylık gelir	n	Ortalama	Gruplama
2001-3000	64	1,9269	A
1001-2000	85	1,9153	A
3001-4000	36	1,9086	A
5001-6000	3	1,917	AB

4001-5000	37	1,8532	AB
6001 ve üzeri	11	1,805	AB
1000 ve altı	165	1,6998	B

H.3.d. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, cinsiyete göre ortalamaları karşılaştıran bağımsız t-testi uygulandı. Miras deneyimi için Erkeklerin (ort=1.89, ss=.34, n=234), kadınlardan (ort=1.72, ss=.30, n=167) daha fazla miras deneyimi yaşadıkları görülmüştür; $t(399)=5.071$, $p<0.05$.

Tablo 17: Miras deneyimi cinsiyete ait ortalama, standart sapma değerleri

Cinsiyet	n	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	Standart hata	sd	t	p
Erkek	234	1,04	2,89	1,89	0,34	0,02	399	5,07	0,000
Kadın	167	1,07	2,57	1,72	0,3	0,02			

H.3.e. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, medeni duruma göre ortalamaları karşılaştıran

bağımsız t-testi uygulandı. Miras deneyimi için Evlilerin (ort=1.90, ss=.33, n=166), bekarlardan (ort=1.76, ss=.33, n=235) daha fazla miras deneyimi yaşadıkları görülmüştür; $t(399)=4.311$, $p<0.05$.

Tablo 18: Medeni duruma ait ortalama, standart sapma değerleri

Medeni Durum	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	sd	t	p
Evli	166	1,07	2,89	1,90	0,33	0,03	399,0	4,311	0,00
Bekar	235	1,04	2,71	1,76	0,33	0,02			

H.3.f. Katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Yapılan tek yönlü varyans analizine göre %5 hata düzeyinde istatistiki olarak

katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin doğal ve kültürel miras deneyimi, yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0.05$).

Tablo 19: Miras deneyimi yaş gruplarına ait ortalama, standart sapma değerleri

Yaşınız	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
18-25	Deneyim 185	1,04	2,50	1,70	0,30	0,02
26-35	Deneyim 115	1,07	2,71	1,91	0,34	0,03
36-45	Deneyim 57	1,32	2,71	1,89	0,28	0,04
46-55	Deneyim 29	1,43	2,89	2,01	0,41	0,08
56-65	Deneyim 10	1,61	2,18	1,96	0,16	0,05
66 +	Deneyim 5	1,82	2,00	1,89	0,08	0,03

Tukey HSD çoklu karşılaştırma testine göre, katılımcıların Şanlıurfa'ya ilişkin kültürel miras deneyimi, yaş grupları açısından 26-35, 36-45 ve 46-55 arası aynı olup en yüksek; 18-25 yaş arası düşük etkiyi gösterdiği gözlemlenmiştir ($p < 0.05$).

56-65	10	1,9640	AB
66 +	5	1,8860	AB

Tablo 20: Yaş gruplarına ait ortalamalar

Yaş	N	Ortalama	Gruplama
18-25	185	1,7021	B
26-35	115	1,9089	A
36-45	57	1,8877	A
46-55	29	2,0134	A

Hipotezlere ait özet bulgular özetlenmiştir (Tablo 20). Buna göre, farkındalık düzeyinde bulguların sadece yaş grupları arasında farklılık gösterdiği, eğitim durumu, meslek, kişisel gelir, cinsiyet, medeni durum açısından anlamlılık göstermemiştir. Deneyim açısından ise tüm değişkenler üzerinde anlamlı farklılığa sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 21: Hipotezlere ait özet bulgular

	Eğitim Durumu	Meslek	Kişisel Gelir	Cinsiyet	Medeni Durum	Yaş
Farkındalık	Red	Red	Red	Red	Red	Kabul
Deneyim	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul

TARTIŞMA ve SONUÇ

Günümüz rekabetçi koşulları, işletmeler kadar destinasyonlar açısından da önemli bir kavram durumuna gelmiştir. Bu durumda öne çıkıp hedef pazarda iyi bir konumda bulunmak, sahip olunan çekicilikleri uygun bir şekilde sunmaktan geçer. Dolayısıyla bu kültürel miras değerlerini turizm ürünü haline getirebilmek için farkındalığının olması ve deneyimlenerek içselleştirilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir (Selçuk, 1999). Bununla birlikte, literatürde kültürel mirasın aslı muhafaza ederek gelecek nesillere aktarılmasının en sağlıklı yönteminin, insanları bilinçlendirilerek farkındalık düzeylerinin yüksek tutulması olduğu konusunda görüş birliği bulunmaktadır (Simşek ve Elitok Kesici, 2012; Külcü, 2015; Durak vd., 2016; Richards, 2018). Bu nedenle çalışmanın amacı da Şanlıurfa'nın sahip olduğu kültürel miras unsurlarına yönelik yerel halkın farkındalık ve deneyim düzeyini belirlemek olmuştur. Alan yazın incelendiğinde üniversite ve orta öğretim öğrencilerinin farkındalık ve deneyim düzeylerini saptamak amacıyla yapılan birçok çalışma olmasına rağmen (Avcı Akçalı ve Aslan, 2007; Demirebulat GÜDÜ, Saatçi ve Avcıkurt, 2015; Ekici ve Fedakâr, 2013; Sidekli ve Karaca, 2013; Yeşilbursa, 2013) yerel halk bazındaki araştırmalar kısıtlı sayıdadır (Okuyucu ve Somuncu, 2012; Gültekin ve Uysal, 2018). Benzeri çalışmaların çoğaltılmasının gerek uygulayıcılar gerekse akademik çevrelere dahası bütün paydaşlara ipucu vermesi bakımından gerekli olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Bu çalışmanın bulguları göstermektedir ki, kültürel miras unsurlarına yönelik farkındalık düzeyi belirli seviyede iken deneyim boyutunda eksiklik gözle görülür seviyededir. Zira kültürel mirası deneyimlemek belirli bir maliyete katlanarak gerçekleştirilebilir. Oysa bilinirlik için bir bedel ödemeye gerek yoktur. Paralel bir bulguya Mancı'nın (2019) çalışmasında da ulaşılmıştır. Şöyle ki araştırmada, öğrencilerin somut kültürel miras değerlerine yönelik bilinirlik seviyesinin yeterli olmasına rağmen, deneyimlerinin çok gerilerde kaldığı anlaşılmıştır. Bu bulgunun sebebinin, deneyimin farkındalığa nazaran daha çok çaba ve maliyet gerektirmesi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Dinç ve ark., (2011) aynı bulguya ulaşmışlardır. Anılan çalışmaya göre,

Uşak'taki tarihi-kültürel eserler hakkındaki ilgi düzeyleri ortalamasının üzerinde iken, bu eserler hakkındaki bilgi ve farkındalıkları düşük seviyededir. Benzer şekilde, Akkuş ve ark. (2015) Sivaslı olan, üst sınıfta ve turizm bölümünde okuyan öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla şehrin doğal ve kültürel mirası hakkında daha bilgili olmalarına rağmen beklenenin aksine şehrin mirasını pek deneyimlemediklerini tespit etmişlerdir.

Çalışmada yerel halkın kültürel miras farkındalığı eğitim durumu, meslek, kişisel gelir, cinsiyet ve medeni duruma göre farklılaşmamaktadır. Farkındalık düzeyi sadece katılımcıların yaş grupları arasında farklılık göstermektedir. Bu farklılık, yaş ile farkındalık seviyesi arasında olumsuz bir ilişki olduğunu doğrulamaktadır. Dolayısıyla yaş arttıkça farkındalığın artması beklenen bir durumu yansıtmaktadır. Örneğin, Jaafar, Noor ve Rasoolimanesh'in (2015) araştırmalarında genç insanların kültürel varlıkları koruma-kullanma konusunda ilgilerinin ileri yaştaakilere göre daha az olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer bir bulguya Gültekin ve Uysal'ın (2018) çalışmalarında rastlanmaktadır. Onların elde ettiği bulguya göre 35 yaş ve altındaki katılımcıların taş ambarlara atfettikleri önem ve değer düşüktür.

Son yıllarda iletişim olanakları hızla yaygınlaşmıştır. Böylece farkındalık, her seviyede insan için yazılı, görsel, sosyal medya ve diğer internet araçları vasıtasıyla kolaylıkla yaratılabilmektedir. Dolayısıyla kişilerin meslekleri, cinsiyetleri, medeni durumları, geliri vb. sosyo-ekonomik durumları farklı olsa da farkındalık düzeyleri değişmeyebilir. Oysa katılımcıların deneyim düzeyi meslek, kişisel gelir, cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Buna ek olarak, kültürel miras unsurlarını deneyimlemek merak güdüsüne, ulaşım imkanlarına erişebilmeye, çeşitli meslek erbabına, medeni duruma, cinsiyete, özellikle gelire bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Keza kültürel miras unsurlarını içselleştirmek ve anlamlandırmak kişilerin eğitim ve kültür seviyesine özellikle kişisel gelire bağlı olması beklenir. Örneğin gelir düzeyi yüksek kişiler gelirlerinde az bir miktar feragatte bulunarak kültürel miras unsurlarına erişebilirler. Aynı durum düşük gelirli kişiler açısından geçerli olmayabilir.

Kültürel miras unsurlarını korumak, deneyimlemek sosyal sorumluluk gerektiren bir süreçtir. Böylece eğitim ve kültür düzeyi yüksek kişilerin sosyal sorumluluk duyarlılıklarının da yüksek olacağı beklenen bir durumdur. Bu sebeple eğitim düzeyi arttıkça deneyim seviyesi de artmaktadır. Benzer bulguya Gültekin ve Uysal'da (2018) ulaşmıştır. Buna göre, Taş ambarların miras değeri katılımcıların öğrenim düzeylerine göre değişkenlik göstermektedir. Meslekler açısından da durum bu yöndedir. Nitelikli işlerde zihinsel güç harcayarak mesleğini icra eden kişilerin merak duygusunun, araştırma-öğrenme isteğinin daha fazla olduğu bilinmektedir. Yukarıda belirtilen sosyal ve ekonomik sebepler, kültürel miras deneyim seviyesinin farklı olmasına yol açmış olduğu söylenebilir.

Farklı değişkenlerin incelendiği bir çalışmada, cinsiyetin kültürel mirasa yönelik tutumu ve başarıyı etkilemediği fakat sosyo-ekonomik düzeyin kültürel mirasa yönelik başarıyı ve tutumu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Geliri asgari geçim seviyesinin altında olan ailelerin çocuklarının kültürel mirasa yönelik başarıları ve tutumları düşmektedir. Anne- babanın eğitim seviyesi arttıkça başarı ve tutum da artmaktadır (Arıkan, 2012). Buna karşın, Çetin ve Gürgil (2014)'e göre üniversite öğrencilerinin Bartın ilinin doğal ve kültürel turizm değerlerine yönelik tutumları cinsiyet ve öğrenim gördükleri bölümler açısından farklılık göstermektedir. Yerel halk, turizmin ekonomik, fiziksel ve toplumsal çevreye olumlu katkı yapacağını düşünmektedir. Yerel halk, ilçede yer alan kültürel miras hakkında farkındalığa sahiptir (Vatan ve Zengin, 2015). Bu çalışmanın bulgusuna paralel olarak katılımcıların aynı ilde olmalarına rağmen birçok kültürel varlığı ziyaret etmedikleri ortaya çıkmıştır (Cihangir ve Köksal, 2019). Yani deneyim düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir.

Çalışma sonucunda her ne kadar bazı kültürel miras değerleri yüksek bazıları düşük farkındalık etkisine sahip olsa da bu değerlerin deneyim düzeyi düşük olduğundan öncelikle bu kültürel miras unsurlarının benimsenmesi ve içselleştirilmesi gerekir. Böylece kültürel miras unsurlarının hem sürdürülebilirlik hem koruma kullanma hem de aktarma açısından temel oluşturulmuş olur. Bu amaç doğrultusunda bilinçli farkındalık ve deneyim yaşanması açısından eğitim

konusundaki açıklık kapatılmalıdır. Keza diğer çalışmalarda da ilkokul ve lise düzeyinde eğitim alan öğrenciler için şehrin miras unsurlarını içeren dersler açılması önerilmiştir. Devamında işlenen her kültürel miras unsuru hakkında öğrencilere projeler hazırlaması ve araştırma yapmaları istenebilir, öğrendiklerinin sonrasında kısa bir sunum ve kısa film, resim, fotoğraf yapılması istenebilir (Akkuş vd. 2015).

Öğrencilerle şehir ve müze gezileri gibi eğitsel gezilerle uygulamalara yer verilebilir. Bu sayede kültürel mirasın bilinirliğinin artırılması ve deneyimlenmesinin sağlanması gerçekleşebilir. Böylece kültürel mirasın hem somut varlığı hem de taşıdığı anlam gelecek kuşaklara aktarılabilir. Yerinde görmeyen ve bilmeyen bireyler için şehir merkezlerine “panoramik şehir gezintisi” sergisi yapılarak söz konusu kültürel miras unsurlarına dikkat ve ilgi uyandırılmış olacaktır.

Öte yandan, Basat (2013), maddi kültürün kendisini oluşturan kişilerden ve kimi eylemlerden soyutlanamayacağını belirtmiştir. Bu çalışmayla koşut bir düşünceyle kültürel mirasın yeniden üretilmesinin yani güncellenmesinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınabileceği yani turizm paydaşların iş birliği ile düzenlenen çalışmalara ve projelere, yerel halkında dahil edilmesi ve içselleştirilmesinin önemini önermiştir. Bu içselleştirme süreci kongre, sempozyum, çalıştay, panel gibi bilimsel faaliyetlerle desteklenebilir. Yerel halka turist rehberleri eşliğinde yerinde bilgi aktarılabilir, deneyim kazanmaları teşvik edilebilir. Bu bağlamda, Şanlıurfa Turizmi Geliştirme A.Ş.'nin kurulmuş olması ileriye dönük atılmış büyük bir adımdır.

Çalışmanın birçok kısıtlılığı bulunmaktadır. Bunlardan biri seçilen örneklemin yüksek denebilecek sayıda (%32,7) öğrencilerden oluşmasıdır. Ayrıca sonuçların genelleştirilememesi diğer bir kısıtlılıktır. Gelecek çalışmalar için aynı konunun, kültürel mirası unsurlarının taşıyıcısı ve aktarıcısı olan öğretmenler, lise, ortaokul, ilkokul öğrencileri ve yerli turistler örnekleminde araştırılması önerilebilir. Ayrıca bu önerilere somut olmayan kültürel miras çekiciliklerinin farkındalık ve deneyim düzeylerinin ölçülmesi eklenebilir.

KAYNAKLAR

- Ablak, S., Dikmenli, Y., ve Çetin, T. (2014). Üniversite öğrencilerinin Kırşehir'in tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 171-186.
- Akay, S. (2006). Somut olmayan kültürel mirasın tarih araştırmalarında kaynak olma özelliği. *Milli Folklor Dergisi*, 18(70), 38-58.
- Akkuş, G., Karaca, Ş. ve Polat, G. (2015). Miras farkındalığı ve deneyimi: üniversite öğrencilerine yönelik keşifsel bir çalışma. *Akademik Bakış Dergisi*, Temmuz-Ağustos 18(50), 71-81.
- Arıkan, İ. (2012). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi (Adıyaman Örneği)*. Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Aşık, G., Özel, S. ve Korzay, M. (2016). *İlkokul Öğrencilerinin İstanbul'un Kültürel Mirası Farkındalıklarını Arttırmaya Yönelik Bir Eğitim Programı*. Uluslararası Gelecek İçin Öğrenme Alanında Yenilikler Konferansı. 24-26 Ekim.
- Ateş, M. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin kentsel turizm algılarının değerlendirilmesi: Edirne ili örneği. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 49-62.
- Avcıkurt, C. (2007). Turizm Sosyolojisi; Turist-Yerel Halk Etkileşimi. Ankara: Detay Yayınları
- Avcı Akçalı, A. ve Aslan, E. (2007). Yerel tarih ve tarih öğretimindeki rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 80-88.
- Basat, E. M. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek. *Milli Folklor*, 25(100), 61-71.
- Can, M. (2009). *Kültürel Miras ve Müzecilik Çalışma Raporu*. Ankara. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?1> adresinden erişildi. Erişim tarihi: 16.09.2019
- Cihangir, M. ve Köksal, S. (2019). Gençliğin kültürel miras algısı: Osmaniye yöresi için ankete dayalı bir değerlendirme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 266-277.
- Çetin, T., Karakuş, U. ve Aksoy, B. (2012). Yabancı uyruklu öğrencilerin turizm ve Türkiye'nin turizm değerlerine ilişkin algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz 5(3), 180-196.
- Çetin, T. ve Gürgil, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin Bartın'ın doğal ve kültürel turizm değerlerine yönelik farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 255-274.
- Çetin, T. (2010). Cumalıkızık köyünde kültürel miras ve turizm algısı. *Milli Folklor*, 22(87), 181-190.
- Çoban, S. (2014). *Mardin'de Yaşayan Yetişkinlerin Tarihi ve Kültürel Mirasa İlişkin Bilinçlilik Durumu*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı, Yetişkin Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi.
- Demirbulut Güdü, Ö., Saatçi, G. ve Avcıkurt, C. (2015). Bursa'nın somut kültürel varlıklarına yönelik öğrencilerin algıları: Harmancık MYO Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 12, 62-86.
- Dinç, E., Erdil, M. ve Keçe, M. (2011). Uşak üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 267-285.
- Durak, S., Yeke, S. T. ve Arslan, T. V. (2016). Significance of cultural heritage preservation in sustainable cultural tourism: Muradiye complex in Bursa, Turkey. *European Journal of Sustainable Development*, 5(4), 1-12. Doi:10.14207/ejsd.2016.v5n4p1
- Ekici, M. ve Fedakâr, P. (2013). Ege üniversitesi deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası yaşatarak koruma. *Milli Folklor*, 25(100), 50-60.
- Gültekin, N. T. ve Uysal, M. (2018). Kültürel Miras Bilinci, Farkındalık ve Katılım: Taşkale Köyü Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 2032-2065.
- Jaafar, M., Noor, S. and Rasoolimanesh, M. S. (2015). Perception of young local residents toward sustainable conservation programmes: A case study of the Lenggong World Cultural Heritage Site. *Tourism Management*, 48, 154-163.
- Kalaycı, Ş. (2016). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayınları.

- Külcü, Ö. T. (2015). Kültürel miras kavramının eğitim açısından önemi. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27–32.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dünya Miras listesinde Türkiye. Dünya Miras Listesinde Yer Alan Doğal ve Kültürel Varlıklarımız Erişim Tarihi: 29.03.2019.
- Köroğlu, Ö., Ulusoy Y. H. ve Avcıkurt, C. (2018). Kültürel miras kavramına ilişkin algıların metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Turizm Akademik Dergisi*, 5(1), 98-113.
- Kurtar, C. ve Somuncu, M. (2013). Kentsel kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği. Ankara Hamamönü Örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 35-47.
- Mancı, A. R. (2019). Üniversite öğrencilerinin kültürel miras farkındalığı ve deneyimleri: Harran Üniversitesi örneği- Şanlıurfa. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1164-1177.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanılmasında yerel halkın algı ve tutumlarının belirlenmesi: Osmaneli ilçe merkezi örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 37-51.
- Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21. Doi:10.1016/j.jhtm.2018.03.005
- Selçuk, M. (1999). Teorik ve pratik açmazlarıyla kültürel miras öğretimini sorgulayan bir deneme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39(2), 255–264.
- Sidekli, S. ve Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayları görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 20-38.
- Simşek, G. and Elitok Kesici, A. (2012). Heritage education for primary school children through drama: The case of Aydın, Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 3817–3824. Doi:10.1016/j.sbspro.2012.06.153
- Tören, E., Kozak, N. ve Demiral, G. N. (2012). Eskişehir'in kültürel miras varlıklarının korunmasında kamu kurumlarının rolü. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 69-88.
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305–314.
- Unesco (1972). Convention Concerning The Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Retrieved from <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> Erişim tarihi: 24.12.2019
- Vatan, A. ve Zengin, B. (2015). Söğüt ilçesinde kültürel miras ve yerel halkın turizme bakış açısı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 634–650.
- Yılmaz Karaca, Ş. ve Şahbudak, E., Akkuş, G. ve Işkın, M. (2017). Kültürel miras farkındalığı: cumhuriyet üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama çalışması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 9(16), 80–101.
- Yesilbursa, C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.